

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1985

BALANDŽIO MĖN. 27 d. / APRIL 27, 1985

PART TWO - Nr. 83(17)

Mokslas menas literatūra

Šiame numeryje:

- Po 40 metų karas nepasibaigęs.
- Lietuvių poezija ties senosios Jeruzalės sienomis.
- Kun. Eugenius Gerulis — teologijos daktaras.
- Chicagos teatruose.
- Kas ta per opera „Dux Magnus“? (3).
- Pokalbis su „Draugo“ romano konkurso laureate Julija Švabaite.
- Eglės Juodvalkės eilėraštis.
- „Don Carlo“ jau čia — pokalbis su Lietuvių operos dirigentu Arūnu Kaminsku.
- Popietė su Birute Pūkelevičiute.
- Romas Viesulas — „Temple Abroad“ direktorius.
- Geguzės mėnesio planetos.

Lietuvių poezija ties senosios Jeruzalės sienomis

EITANAS
FINKELŠTEINAS

Prie senosios Jeruzalės sienų, priešais Siono vartus ir Dormitio Sanctae Mariae šventovę yra vienas iš tapybiškiausių dabartinės Izraelio sostinės kvartalų — Yemin Moshe, pavadintas žinomo visuomenininko bei labdario Mozės (Moshe) Montefiore garbei. Norėdamas padėti kolonistams, pirmąsį įsikūrusiems už senamiesčio ribų, Montefiore dar 1857 metais pastatydino jų naujo kvartalo centre vėjo malūną. Vėliau tas malūnas virto vienu iš Jeruzalės naujamiesčio simbolių. Karai, suirutės, dažni politiniai pakitimai nedavė tam simboliui ramybės: daug dešimtmečių jis stūksėjo virš griuvusių krūvos ir pats buvo apgriautas.

Po 1970 metų čia atėjo dailininkai ir muzikantai, poetai ir aktoriai. Netrukus vietoje griuvusių atsirado išties grakščiai, skoningai suplanuoti, labai įvairių namukų rajonas. Siaurų gatvelių bei laiptų išvagotas, pievų bei sodų apsuptas, tasai rajonas primena miestelį iš Andersenso pasakų, ir tik baltas Jeruzalės akmuo, ryškiaspalvės pietietiškos gelės ir stambios žvaigždės nakties danguje sako, jog esame Artimuosiuose Rytuose, o ne siaurės Europoje. Tai beveik biblinis rojus, kur kas žingsnis — miniatiūriškos dailininkų studijos ir solidžios galerijos, koncertų salės ir auditorijos, aktorių namai, taikomios dailės centras...

Ne tik dailininkai, muzikantai ir aktoriai, bet ir rašytojai, ir poetai turi ką veikti Yemin Moshe kvartale. Pačiame jo centre dunkso „Mishkenot Sha'ananim“ (hebrajų kalba tai reiškia „Dvasingųjų prieglobstis“) — savotiški literatūrai namai, į kuriuos kviečiami tiek Izraelio, tiek ir kitų kraštų poetai ir rašytojai. Čia jie gyvena, dirba, skaito savo kūrinius, diskutuoja įvairiausiems klausimams ir, savime aišku, susipažįsta su Šventuoju miestu, su jo senąja ir naująja istorija.

Pagal seną tradiciją Jeruzalės meras Teddy Kolek, retos energijos ir plačių pažiūrų žmogus, šių metų kovo vidurį sukvietė čionai įvairių tautų rašytojus į konferenciją ne visai įprastu pavadinimu „Tremtis ir literatūra“. Rašytojai ir poetai, dėl vieno ar kitų priežasčių negalį gyventi savo šalyse, gal pirmąsį susitikti, idant aptartų kūrybos egzilyje problemą — lygiai reikšminga ir grynai meniniu, ir visuomeniniu politiniu požiūriu.

Pakviestųjų tarpe buvo Lietuvoje gimęs lenkų poetas, Nobelio laureatas Czesław Miłosz, rusų poetas disidentas Jozef Brodskis, iškilus literatūros kritikas, Pasternako kūrybos tyrinėtojas, Yale universiteto profesorius Victor Ehrlich, anglų poetas Al Alvarez, arabų poetas Anton Shammas, amerikietis Peter Everwine (kurio seneliai kilę iš Italijos). Į konferenciją buvo pakviestas ir žinomas lietuvių poetas bei eseistas Tomas

Poetas ir eseistas Tomas Venclova

Nuotrauka Stasio Ilgūno

Venclova (beje, Izraelyje lankąs jau antrą kartą).

Mishkenot Sha'ananim pastate ir Yemin Moshe auditorijoje rašytojai ir poetai, literatūros mokslininkai ir kiti svečiai penkis dienas kelė kitiems ir sau patiems senus kaip pasaulis klausimus:

— Kaip veikia tremtis literatūrinę kūrybą ir literato asmenybę; ar ji trukdo kūrybai, žlugdo ją ir patį kūrėją, ar priešingai, leidžia jam siekti naujų viršūnių?

— Ar gali ir turi poetas, ar rašytojas, atsiradęs emigracijoje, šalintis nuo savojo krašto problemų ir jo dvasinio gyvenimo?

— Ar rašytojas turi pakeisti kalbą, tapti savo naujosios šalies rašytoju?

— Tokių klausimų buvo dešimties ir šimtai.

Izraelio poetas Natan Zach, kuris drauge su Miłoszu atidarė konferenciją, pareiškė, jog tremtis, įskaitant ir žydų tautos tremtį, turi dvejopą prasmę. Iš vienos pusės, tai kančios ir nevilties praraja; iš kitos — tai kūrybos ir didybės viršūnės, į kurias pakilti gali tik tie, kurie suvokė tą nevilties prarają.

Kitu pavidalu, bet iš esmės panašiai formulavo savo svarbiausiąją mintį Czesław Miłosz:

— Jei tremtis nenužudo poeto, jis darosi dar stipresnis...

Labai stiprų įspūdį paliko Miłoszo pasakojimas apie jo likimą — likimą lenkų poeto intelektualo, kuriam teko pasitraukti iš Lenkijos pačiame Stalino teroro įkarštyje. Sunkiausi savo gyvenimo periodu Miłosz laikė Paryžiaus tremties periodą. 1951 metais nutraukęs ryšius su komunistų niokojama Lenkija, jis atsirado Paryžiaus intelektualų pasaulyje, kur tada buvo itin paplitęs „rausvumas“. Čia buvo madinga gėrėtis socialistine visuomene, girti ir šlovinti pirmąją pasaulyje socialistinę valstybę. Josifas Stalinas buvo laikomas pusdieviu. Lygiai taip pat madinga buvo visai niekinti buržuazinę

visuomenę, jos laisves, visuomenines institucijas bei kitas vertybes. Tos intelektualų sferos keikė ir izoliavo lenkų poetą vien už tai, kad jis sakė tiesą apie „komunistinį rojų“, apie asmenybių ir ištisų tautų tragediją „pažangiausiojo mokymo“, „progresyviausios visuomenės“ bei jos represyvinio aparato varžtuose.

Poeto neviltsitė atrodė neįveikiama (vienintelis, kuris jį palaikė, buvo didysis prancūzų rašytojas Camus).

Vis dėlto jis ištvėrė ir sulaukė epochos, kada jo balsas buvo išgirstas. Jis taip pat sugebėjo pakilti į poezijos viršūnes. Šiandien jis — viso pasaulio pripažintas rašytojas, žinomas ne tikai Vakarų akademikų tarpe, bet ir savo tėvynėje. Tai, kas 1951 metais galėjo atrodyti tikras stebuk-

las, įvyko — Lenkijoje, kuri ir šiandien tebėra tironijos spaudžiama, visi žino ir myli Miłoszo kūrybą. Jam skirta 1980 metų Nobelio premija virto tautiniu triumfu, ir pats poetas buvo sutiktas tėvynėje kaip tautos didvyris. Taigi Miłoszo tremties kelias baigėsi laimėjimu. Turbūt todėl ramiai ir išmintingai skambėjo jo eilės po Jeruzalės dangumi, kur maždaug trys šimtai jeruzaliečių — lenkų poezijos gerbėjų susirinko paklausti garsiojo svečio...

Tuo tarpu kitas poetas, Tomas Venclova, dar tebėra emigracijos kelio pradžioje. Nustodintas tarybinės pilietybės, jis jau aštuonerius metus gyvena JAV, toli nuo okupuotos Lietuvos. Tomo Venclovos vardas žinomas praktiškai kiekvienam izraeliečiui, atvykusiam iš Lietuvos. Vieni

ji žino kaip poetą ir eseistą, kiti kaip disidentą, kovotoją dėl žmogaus teisių, beje, pasisakiusį ir už žydų teisę emigruoti, paskelbusį plačiai išgarsėjusį straipsnį „Žydai ir lietuviai“. Treiems jis žinomas kaip iškilus komunistinio Lietuvos rašytojo Antano Venclovos sūnus.

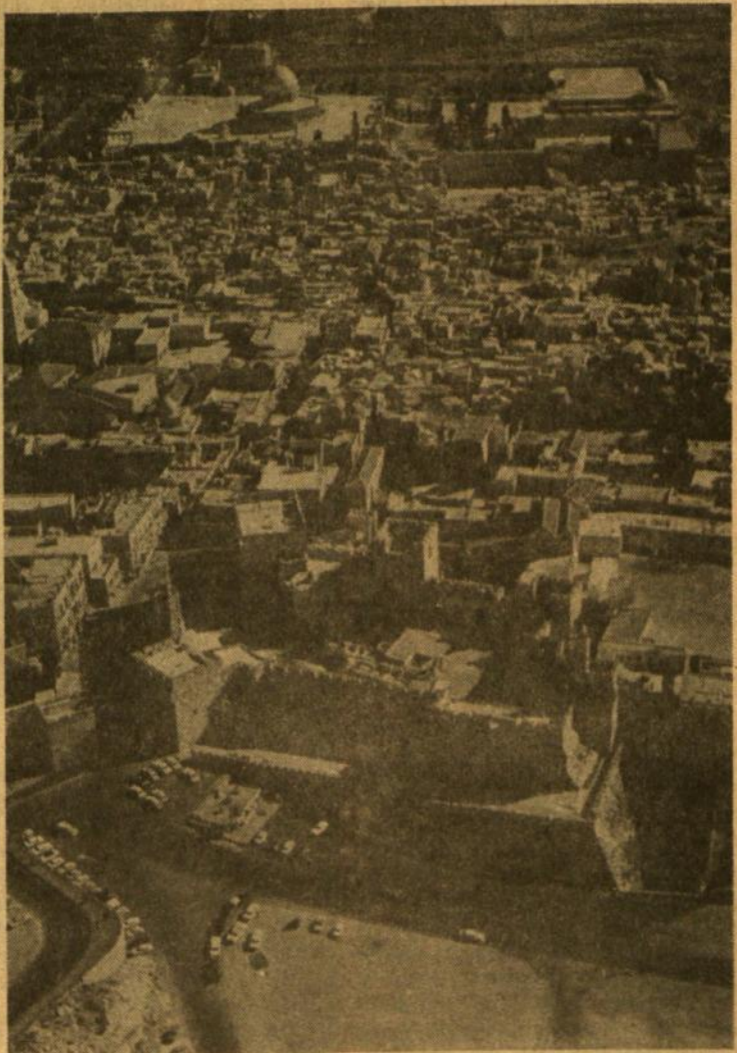
Dalyvaudamas diskusijose, Venclova pasakojo apie savo ir kitų lietuvių rašytojų tremtinių patirtį, svarstė įvairias problemas, atsakinėjo į klausimus. Jo pasisakymai pateko į Izraelio spaudą (pvz., į *Jerusalem Post*); jam teko kalbėti ir per Izraelio radiją. Venclova bendravo ne tik su konferencijos rengėjais ir dalyviais: kaip ir kiti pakviestieji Jeruzalės rašytojai, jis susitiko su šalies ministru pirmininku Shimon Peres. Bendrame konferencijos dalyvių literatūros vakare buvo skaitomi Venclovos eilėraščių angliški vertimai. Tačiau jo apsilankmo Jeruzalėje kulminacija buvo lietuviškas poezijos vakaras (kovo 19-tą). Auditorijoje po masyviais skliautais, kiek primenančiais senąjį Vilniaus gotikinius rūsius, susirinko daugiau kaip penkiasdešimt Jeruzalės gyventojų — lietuvių poezijos gerbėjų. Vienas kitas atvyko iš Tel Avivo ir net tolimesnių vietų. Vyravo žmonės, ne per seniausiais išvažiuavę iš Lietuvos, bet buvo emigravusių dar prieš karą, studijavusių Nepriklausomoje Lietuvoje... Vakare ir po jo sekiosiose diskusijose skambėjo beveik išties lietuvių kalba: vos dviem ar trim asmenim buvo lengviau kalbėti hebrajiškai, tačiau savanorių vertėjų nestigo.

Čia, Jeruzalėje, ties senamiesčio sienomis, lietuvių poezijos vakaras vyksta pirmą kartą istorijoje... Tokiais žodžiais atidarė vakarą Ichokas Meras, rašytojas, lygiai priklausęs ir lietuvių, ir žydų literatūrai. Meras trumpai papasakojo apie savo seną pažįstamą ir bičiulį Tomą Venclovą ir suteikė žodį pačiam poetui.

Vakaro poetinė dalis buvo ne tikai eilėraščių skaitymas. Venclova nemažai kalbėjo apie lietuvių literatūrą, apie tai, kad laiko savo svarbiausiuoju uždaviniu peržengti jos įprastines tradicijas. Poeto eilės — skaudžios, bet išvengiančios bet kokio sentimentalumo ir patetikos, beveik moksliskai tikslios ir giliamintės — puikus įrodymas, jog jis sėkmingai sprendžia tą uždavimą.

Venclova skaitė taip pat vertimus iš Brodskio, Miłoszo, Herberto, Pasternako ir kitų Europos bei Amerikos poetų. Ši vakaro dalis paliko ne kiek ne menkesnį įspūdį, nes dauguma klausytojų, mokančių lietuvių, rusų, lenkų, anglų kalbas, sugebėjo deramai įvertinti, kaip tiksliai ir subtiliai Venclova perteikia kitataučių poetų ritmiką bei jų eilių prasmę.

Vakaro pabaigoje Ichokas Meras perskaitė Venclovos eilėraštį „Ghetto“, kurį pats išvertė į hebrajų kalbą. Gal išverstas eilėraštis kiek ir (Nukelta į 2 psl.)

Dabartinės Jeruzalės vaizdas

Kertinė Parasė

Po 40 metų karas nepasibaigęs

Geguzės 8 dieną, 1945 metais, Vokietija besalyginiai kapituliuojo sąjungininkams, kurių armijos buvo užėmusios didžiąją krašto dalį. Tą dieną Europoje baigėsi Antrasis pasaulinis karas. Vokietijos miestai buvo griuvusių krūvos, kuriose baukščiai vaikščiojo žmonės — smėklos. Kiti žmonės — vaiduokliai išėjo pro koncentracijos lagerių vartus ir stengėsi save įtikinti, jog tai ne sapnas. Belaisviai tūkstančiais žygiavo į rytus ir vakarus — nors iš jų trys milijonai rusų jau buvo nacių numarinti badu ir prievartos darbu, o milijonas vokiečių nei po dešimtmečio nepasieks tėvynės. Karo audros išmesti Vokietijon į ateitį su viltimi ir nerimu žvelgė ir tūkstančiai lietuvių.

Tiems, kurie karo metus pergyveno, tas geguzės mėnuo atrodo lyg vakar, o ne prieš keturiasdešimt metų. Tiems, kurie gimė karui jau pasibaigus, tai jau proistorė. Ir vieniems, ir kitiems ne visai aišku, kodėl publicistikos būgnai pradėjo mušti minint 40 metų kapituliacijos sukaktį. O būgnais mušama ir Rytuose, ir Vakaruose. Štai Lietuvoje *Literatūra ir menas* per kelis numerius išstus puslapius skiria „Pergalės Didžiamajam Tėvynės kare 40-mečiui“. Sovietai geriausiai išnaudoja Antrojo pasaulinio karo kaip simbolio funkciją — Vokietijos kapituliaciją skelbdami antrąją reikšmingiausią dieną jų istorijoje (po spalio revoliucijos). Karas ir yra santvarkos įteisinimo laidas rusų užimtuose kraštuose; tadgi ir Lietuvoje, minint karo pabaigą, bus akcentuojama raudonoji armija ne tik kaip nugalėtoja, bet ir kaip Lietuvos iš nacių okupacijos išlaisvintoja. Karo nuolatinis priminimas yra taip pat ir nesibaigiančių nepretėklių pateisinimas — naciai atsakingi ir už butų stoką, ir už pustuščias parduotuvių lentynas.

Amerikiečių visuomenė kaip tik šiomis dienomis

įvykęs triukšmas dėl prezidento Reagano numatyto vizito Bitburgo karių kapinėse irgi rodo, kaip simboliais operuojama. Čia galima matyti ir skirtumus tarp krikščioniškosios ir žydiškosios tradicijos — ar svarbiau susitaikyti su gyvaisiais, ar svarbiau išlaikyti gyvą kankinių mirusiųjų atminimą, neatleidžiant ir neužmirštant. Politiniame įkarštyje sunku tuos klausimus išsiaiškinti, bet vis dėlto yra svarbu ieškoti jiems atsakymų. Aišku, kad žydų bendruomenės žmonės padaryta žaizda nėra užgyjusi. Kaip ji gali užgyti, jei įvykdyta skriauda prašoka visas žmogaus protą ir vaizduotės ribas?

Ir patiems vokiečiams geguzės aštuntoji yra mažiau simbolis, negu tikrovės pergyvenimo sužadintimas, į kurį likęs pasaulis nenori žiūrėti. Jų skausmo atsiminimas, atmiestas labai gyvu kaltės jausmu, turi būti vienišas. Kaip tik šiuo metu šešias savaites Vokietijos ARD televizijos stotys transliuoja šešių dalių programą „Die Deutschen im Zweiten Weltkrieg“. Šioje devynių valandų programoje (ją paruošė Bavarijos televizija) vokiečiai turės progos pergyventi daugiasluoksnę karo tikrovę ne tik to laiko paveikslais ir filmų juostomis, bet taip pat ir liudininkų prisiminimais bei istorikų analizėmis. Čia labai ryškiai žiūrovas matys, kaip krašto valdytojai labai sąmoningai tautą pratino prie karo minties, kuris nuo pat pradžios buvo kitų tautų sunaikinimo karas. Tam tarnavo ne tik karo baisumų Lenkijoje nuslėpimas, bet taipogi ir duona bei žaidimai.

O visiškai nematomas ir dar vienišesnis yra mūsų tautos (kartu su kitų Sovietų Sąjungos orbitą įjungtų tautų) skausmo pergyvenimas, Antrojo pasaulinio karo atneštas ir paliktas. Jis kažkaip išskrenta iš šios sukakties minėjimo rėmų — jam nėra vietos (Nukelta į 4 psl.)

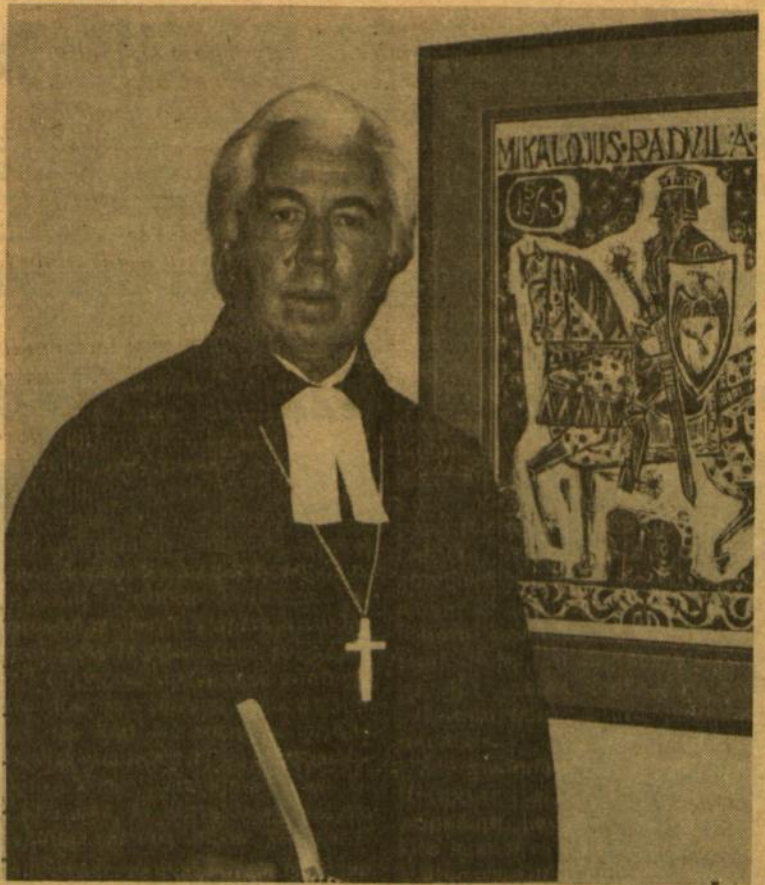
Kun. Eugenius Gerulis — teologijos daktaras

Kun. Eugenius Gerulis užbaigė 1976 m. pradėtas teologines studijas, parašydamas disertaciją darbą daktaro laipsniui gauti „Maldos esmė“ (The Essence of Prayer) Trinity Theological Seminary, Newburgh, Indiana. Šis mokslinis veikalas sudaro du toms, apima beveik 600 puslapių. Seminarijos profesorų komisija darbą, užtrukusį trejus metus, įvertino aukščiausiu žymeniu — „summa cum laude“ ir kun. Eugenijui Geruliu įteikė teologijos daktaro diplomą.

Kun. Gerulis yra gimęs Alytuje 1922 metais. Lankė gimnaziją Biržuose, 1942 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą — medicinos fakultetą Kaune. Medicinos studijas tęsė pokario Vokietijoje, Pabaltijo universitete Hamburgėje ir Pinneberge. Lietuvoje ir Vokietijoje jis pasižymėjo krepšinio ir lengvosios atletikos sporte — buvo vienas iš pirmųjų pabaltiečių studentų sportininkų. Atvykęs į Ameriką nuo 1952 m. Chicago mokslo įstaigose ir kitur gilino įvairių sričių studijas: teologijos, filosofijos, psichologijos, žurnalistikos ir retorikos.

Nuo 1952 m. jis yra Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčios kuratorius. Dvasiško pareigas eina nuo 1978 metų. Kaip svečias — kunigas patarnauja Toronto ir Los Angeles lietuviams evangelikams bei Tėviškės ir Ziono liuteronų parapijoms Chicagoje. Kalėdų ir Velykų progomis per „Amerikos balso“ radiją taria religinį žodį Lietuvai; invokacinė maldą yra atidaręs Atstovų rūmų kongresinę sesiją Washingtono.

Kun. Gerulis aktyviai reikiškia spaudoje bei lietuvių ekumeninėje ir visuomeninėje veikloje. Jis yra Lietuvos tautinių kapinių direktoriaus prezidentas, vienbalsiai išrinktas jau trečiam terminui, Lietuvos skautų brolijos evangelikų dvasinis vadovas, „Mūsų sparnų“ žurnalo įsteigėjas ir jo buvęs redaktorius. Taip pat yra vienas iš steigėjų Lietuvos evangelikų tarybos ir Kristijono Donelaičio liutauistinės mokyklos, kur buvo pirmasis Tėvų komiteto pirmininkas. Yra buvęs Reformatų bažnyčios sinodo pirmininkas ir sekretorius, Evangelikų tarybos ir Reformatų kolegijos sekretorius — reikalų vedėjas. Chicago Lietuvos operos chore yra išdavinęs daugiau

Kun. dr. Eugenius Gerulis Nuotrauka Laimos Gerulytės

kaip dešimt sezonų ir buvęs operos valdybos sekretorius. Nuo 1972 iki šiol nuolat talkina amerikiečių kongregacionalistų bažnyčiai dekoratyvinės dailės darbais. Kaip inžinerijos technikas nuo 1958 metų tarnauja Chicago rotušėje — miesto savivaldybėje.

Savo disertacijoje „Maldos esmė“ kun. Eugenius Gerulis labai išsamiai ir nuodugnai skaido maldą, kaip pagrindinį reiškinį visose religijose, tiek monoteistinėse, tiek politeistinėse, apžvelgdamas ne tik žydiškąją, islamiškąją ir krikščioniškąją tradiciją, bet taipgi hinduizmą, jainizmą, budizmą, kiniečių ir japonų, aztekų, babiloniečių, graikų ir romėnų religijas. Centrinė jo veikalo dalis — antrasis skyrius aiškina maldą kaip asmenišką santykiavimą tarp žmogaus ir Dievo, pagrįstą meile, pasiremiant šv. Rašto studijų duomenimis ir daugeliu krikščioniškosios teologijos gijų, bet taipgi dėmesį skiriant filosofinių argumentų prieš maldą

išnagrinėjimui. Maldos esmė bent kiek praregėti, rašo jis, tegalima remiantis jos religine šerdimi, kuri yra Dievo ir žmogaus susijungimas: „Maldą yra daugiau nei prašymas; maldą yra emimas. Maldą yra daugiau nei maldavimas; maldą yra tikėjimas. Maldą yra daugiau negu tariami žodžiai; ji yra laikysena. Maldą iš tikrųjų yra dvasinio gyvenimo pulsas. Būti krikščioniu reiškia būti besimeldžiančiu“ (p. 66).

Trečiasis skyrius pristato Viešpaties maldą (Tėve mūsų) kaip maldos pavyzdį, kiekvieną iš jos prašymų teologiniai interpretuodamas ir istoriškai religiniai pagrįsdamas. Ketvirtasis susitelkia prie maldos kaip Šventosios Dvasios veikimo apraškos, kaip iš tikrųjų maldą ir yra suprantama krikščioniškame tikėjime. Tada autorius jau pereina į maldos praktikos sritį, svarstydamas jos sąlygas ir bruožus: tikėjimą, vidinį nusiteikimą, dėkingumą, atgailą, prašymų vaidmenį maldoje, nusizemini-

mą, askezę, gydančią galią, tarpininkaujančią maldą, maldą už mirusius. Apžvelgia maldai pasirenkamą aplinką ir su maldą susijusius kultūrinius elementus: vietą, laiką, žvakės, smilkalus, laikyseną, giesmę, muziką, šoki, estetiką. Baiginiame skyriuje aptaria skirtingas asmenines ir liturgines maldos savybes, trukmę, tylą ir klausymąsi. Veikalą užsklendžia susumuodamas maldos pradus ir jos esmės apibrėžti: „Maldą yra... gyvas religingo žmogaus santykiavimas su Dievu, santykiavimas, suprantamas kaip asmeniškasis ir patirytis duodamas, santykiavimas, atspindintis žmonijos bendruomeninių santykių formas“ (p. 564).

Kun. Gerulio veikalas vertingas ypač savo išryškiniu, kad žmonijos istorijoje maldą pasireiškia daugybė ir įvairybė formų, ir kad nėra jokio vieno maldos būdo, visų sektino. Yra tiek skirtingų būdų melstis, kiek yra individų, kiekvieno su savo paties temperamentu ir gyvenimo patirtim. „Kiekvienam žmogui turi būti leidžiama melstis jo paties būdu. Netiesa, kad pats vertingiausias temperamentas religijoje yra mistiškasis. Dievui reikia mūsų visų“ (p. 562). Taipgi įžvalgiai atskleidžiamas krikščionybėje būdingas požūris į maldą, išplaukias iš paties jos centro — naujos Dievo ir žmogaus santykio sampratos. Vidinė maldos patirties struktūra, rašo autorius, sudaro trys dalykai: „tikėjimas ir gyva asmeninė Dievą, tikėjimas ir Jo realy čia pat buvimą, ir tikroviška draugystė, kurioje žmogus suėina su čia pat esančiu Dievu“ (p. 563). Tad nors maldą nėra išimtinai krikščionių tikėjimo dovana, o universalus žmonijos reiškinys, tačiau asmeniškasis santykiavimas su Dievu yra krikščionybėje labiau esminis negu kitoms pasaulio religijoms. Šios teigimus per visą veikalą remia autorius rūpestingai vykdoma maldos istorinė ir teologinė sklaidą. Reikia tikėtis, jog kun. Eugenijui Geruliu susidarys galimybė paruošti lietuvišką, šia savo disertacija pagrįstą, veikalą apie maldą. Tai reikšmingai praturtintų mūsų religinę literatūrą, ypač kad tokios išsamios studijos apie maldą, kaip žmogiško gyvenimo sudėtinę dalį, dar neturime.

Lietuvių poezija

(Atkelta iš 1 psl.)

pakitėjo, bet svarbiausia tai, jog visi suprato — užsimezgė bene pirmasis Lietuvos ir Izraelio poezijų ryšys.

Po kūrybinės dalies svečias buvo apipiltas galybe klausimų — apie savo paties likimą, literatūrinę veiklą, dabartinės Lietuvos padėtį, lietuvių — žydų santykius ir taip toliau.

— Kokiū būdu iškilau tarybinio rašytojo, vieno iš vadinamosios LTSR kūrėjų sūnus virto disidentu, viešai pasisakė už demokratinių laisvių atkūrimą?

— Kokia atrodo poetui jo tėvynės Lietuvos, o taip pat ir TSRS ateitis?

— Kaip dabar jaučiasi žydai Lietuvoje?

— Kas yra Lietuvos Helsinkio grupė?

— Ar esama antisemitizmo tarp lietuvių emigrantų, o jei esama, tai kiek?

Atrodė, klausimams nebus galo. Venclova nevengė atsakymų. Net į pačius aštriausius ir jautriausius klausimus atsakinėjo visiškai atvirai, labai išsamiai ir vispasiškai nušviesdamas faktus bei įvykius.

— Taip, aš augau tarybinio elito tarpe, naudojausi daugeliu gėrybių, prienamų tarybinei nomenklaturai... Taip, žinojau, kad geriausiai mano tautos žmonės buvo tremiami, pjudomi, persekijami — nors ne viską sužinojau iš karto... Taip, žinojau apie TSRS valstybinį antisemitizmą ir apie būtįnį antisemitizmą, pasitaikantį ir tarp mano tautiečių... Prisidėjau prie žmogaus teisių sąjūdžio, nes atėjo tokia akimirka, kai supratau, jog nebeįėjau pakelti tarybinio gyvenimo atmosferos, negaliu ten būti ne tik rašytoju, bet ir save gerbiančiu asmeniu. Tas pojūtis buvo toks stiprus, jog nutariau — geriau prapulti, negu kasdien pasyviai stebėti tarybinio režimo nusikaltimus, taigi iš esmės juose ir dalyvaui... Nežinau, kodėl buvau ištremitas į Vakarus, į laisvę,

tuo tarpu kai mano draugai ir kolegos — Viktoras Petkus, Jurius Orlovas, Anatolijus Šcaranskis ir kiti po kurio laiko atsidūrė kalėjimuose ir lageriuose. Taip jau lėmė likimas. Bet tuo pačiu jis rimtai įpareigojo mane ir mus visus, esančius laisvėje. Taip, dalyje lietuvių emigracijos esama nusiteikimo prieš žydus. Yra žmonių, kurie mano, jog būtent žydai pražudė nepriklausomą Lietuvą. Tai liūdnas nesuapratimas, bet mes privalome daryti, ką galime, idant priešiškus ir prietariai būtų išsklaidyti. Jeigu ne mes — kas gi tai darys?...

Mishkenot Sha'ananim svečiai skirstėsi jau po vidurnakčio. Daug minčių ir prisiminimų sukėlė jiems tas neįprastas vakaras — lietuvių poezijos, o iš esmės Lietuvos vakaras ties seno ir amžino Miesto sienomis. Prieš dešimt, penkiolika ar net penkerius metus jie buvo antrosios rūšies piliečiai toje šalyje, kur jų dabartinis svečias priklausė prie išrinktųjų — tu, kuriems „atviri visi keliai“. Bet gyvenimas apvertė daug savokų ir vaizdinių, kurie anuomet atrodė neginčijami. Tėvynė, atimanti žmogui teises ir laisvę, virsta kalėjimu. Ir tada tremtis — laimingiausia išeitis. Tremtini gąsdino, tremtini grasino — o ji, pasirodo, įgalina žmogų išlikti, rašytoją kurti, mokslininką dirbti pamėgtoje srityje. O kūrybinis, kultūrinis darbas, jeigu jis autentiškas, apsieina be pasų, be vizų, be valdiškų leidimų. Jis pats grįžta pas savuosius, pas savo draugus. Tai patvirtina ne tik daugelis praeities pavyzdžių, bet ir šios dienos įvykiai — tokie, kaip Česlovo Miloszo grįžimas.

O gal plačioje istorinėje perspektyvoje šią taisyklę patvirtina visų šalėje buvusių žmonių likimas. Tremtinių palikuonys, vėl vertę savo krašto šeiminkais, bičiuliais čia priėmė savo sostinėje rašytoją, kuris rado laisvę tremtyje...

Tomas Venclova apgynė daktarinę disertaciją

Poetas ir mokslininkas Tomas Venclova Yale universitete „labai gerai“ laipsniu apgynė savo disertaciją darbą „The Unstable Equilibrium“ (Nepastovi pusiausvyras): tai serija rusų poetų struktūrinių-semiotinių analizių pagal Lotmaną, iš dalies ir Greimą. Naudoja gana daug ir liutauistinės medžiagos, cituoja dr. Joną Balį, Praną Aukštikalnytę-Jokimaitienę ir kitus. Disertacija tikriausiai bus išleista atskira knyga. Oficialiai Tomas Venclova doktoratą universitete gauna gegužės 24 d.

Naujasis daktaras nuo šių metų rugsėjo mėnesio bus asistentu profesorium Yale universiteto slavistikos katedroje. Dėstys rusų ir lenkų literatūras, o maždaug kas antri metai ir lietuvių kalbą.

Chicago teatruose

Juodųjų teatre

Chicago juodieji gyventojai turi net apie tuziną profesionalių teatrinių grupių. Kaip man jų atstovai pasakojo, pirmuočios yra trys jų grupės: Kumba, Black Ensemble ir ETA. Visos jų grupės yra susijungusios į Black Theatre Alliance of Chicago.

Black Ensemble, gavęs paramos iš valdžios išdo bei iš privačių mecenatų, penkeriems metams išnuomojo Jane Adams teatro patalpas (3212 N. Broadway) ir čia dabar stato „Muddy Waters“ (Tai biografine drama apie jų kompozitorių Muddy Waters su gaušiomis jo sukurtomis orkestro ir dainų melodijomis. Šešių muzikantų orkestrė, šalia styginių ir pučiamųjų, vyrauja mušamieji instrumentai ir jie labai trankūs; labai gabus gitaristas Roy Hytower, atliekas Muddy Waters vaidmenį. Aktoriai įsijaute į savo vaidmenis. Renee Locket-Lawson yra North Illinois universitete gavusi bakalauratą teatro studijose. Allen Edge su bakalaurato laipsniu iš Columbia kolegijos teatro studijų. Visame pastatyme daug gyvumo, romantiškumo, bet ir su vulgarumu priemaisomis.

J.Pr.

Kas ta per opera „Dux Magnus“? (3)

J. KREIVĖNAS

(Pabaiga)

7. „Dux Magnus“ yra 3 veiksmų, 7 scenų opera:

I veiksmas, 1 scena: Vilniuje dar ne taip seniai apkrėstytoje Lietuvoje vyksta Perkūno garbintojų apeigos ir čia pat įsikaisioja krikščionybė.

2 scena: Krokovoje karaliaus dvare įvairių kraštų jaunos princesės šoka ir dainuoja, svajodamos apie karalaitį Kazimierą. Pasirodo karalius su karaliene ir Kazimieru. Apsisprendžia vykti į Lietuvą, kur karalius esąs reikalingas. Vyksta į Lietuvą ir Kazimieras, kurio nusistatyma lemia į operos veiksmą įvestas regėjimas iš Lietuvos tolimos ateities — iš spaudos draudimo laikų.

II veiksmas, 1 scena: Karalaitis Kazimieras su palydovais keliauja iš Krokuvos į Vilnių ir apsisvoja Merkinėje. Čia turime lokio medžioklę, o taip pat ir tolimos ateities — šių dienų už laisvę kovojančių partizanų pasirodymą, kur įjungiamas ir Kazimieras.

2 scena: Vilniaus katedroje mišparu metas ir nuotykių. Ateina Kazimieras. Katedros durys uždarytos, jis meldžiasi prie durų. Vel įsipina dabarties partizanai.

3 scena: Sirgdamas Kazimieras iš Vilniaus keliauja į Krokuvą, apsisvoja Gardino pily ir miršta.

III veiksmas, 1 scena: Kazimieras apsiereškia stebuklu Polocko mūšy.

2 scena: dabartis ir ateities vizija. Lietuviai atstato bedvių sunaikintą Vilniaus katedrą; šv. Kazimiero sarkofagas, sunkiais laikais buvęs ištremitas į Antakalnį, grįžta į katedrą. Skamba varpai, tauta dėkoja Dievui už laisvę.

Operoje gausu antraeilių detalių, net 24 didesinės ir mažesinės artistų rolės, choras, kariai. Įvykių, kurie į priekį stumtų veiksmą, beveik neįaučiama, vietomis atrodo, kad iš šio kūrinio galėtų išeiti oratorija.

Operos ir šiaip nelengvai stumiamą veiksmą stabdo intarpai iš ateities: spaudos draudimas, partizanai. Ir visgi šie intarpai, galimas daiktas, yra operos stiprybė. Darius Lapinskas rašė jau daug dramatinės muzikos veikalų ir visus juos pats režisavo. Jis pasireiškė ir ne savo veikalų režisūra. Kaip režisierius, jis išskirtinai tuo, kad mėgsta lyg siaubo, lyg mitinius siužetus. Tokie buvo jo „Lokys“, „Maras“, „Kudirkas“ ir t.t. Jo režisūra yra lyg papildoma kūrybos dimensija, jo pastatymų stiprybė. „Dux Magnus“ libreto autorius K. Bradūnas įterpė į operą spaudos draudimą ir partizanų gal ne tik dėl tų įvykių ideologinės giminystės su operos tautine idėja, o gal ir dėl to, kad šie intarpai pritiko Dariusi Lapinskiui — kompozitoriui. Tiktaai klausimas, ar D. Lapinskiui šį kartą buvo sąlygų išbaigti scenoje tai, ką parašė.

Turint galvoje tik bendras, nelapinskiškas manieras, operoje galėtų būti pakeitimų:

1. Visą kitą trumpinant, iš ateities siužetų galėjo būti padarytas su Kazimieru surištas ištisas veiksmas ar bent scena.

2. Ieškant tradicinių operinių efektų, Krokovoje geriau būtų ne kunigaikštystės su svajonėmis apie dar vaikęžą Kazimierą, o karaliaus dvaro puota su dainomis ir atitinkamu baletu. Kazimieras čia būtų pritikęs, kaip silpnos sveikatos būsimas šventasis, prie linksmybių neprisiderinęs, kur nuošaly pasireišdęs „Omni die dic Mariae...“

Apie šv. Kazimierą istorinių faktų turime labai mažai. Keleto skurdžių epizodų neužtenka susidaryti jo asmenybės vaizdą. Ir čia yra labai dėkinge ir atsakinga sritis dailiosios literatūros kūrėjams.

8. Šv. Kazimierą savinasi lietuvių kaip lietuvių, lenkai kaip lenkai. Istorinė tikrovė duoda pagrindo ir lietuviams, ir lenkams. Šv. Kazimieras lengviausiai suprantamas kaip šių dviejų tautų bendros kultūros simbolis. Už tai mums šiais laikais dera neiširti nuotaikose apie Kazimierinę Lietuvą kaip apie valstybinį ar tautinį pasididžiavimą. Kazimierinė Lietuva mums yra ne tautinės galybės viršūnė, o pavyzdys, kad lenkai ir lietuviai esame didelio bendro praeities turto paveldėtojai. Būtų laimingiausia išeitis, jei abi tautos mokėtų bendra praeitimi, kaip kultūros palikimu, naudotis.

Šv. Kazimiero sukaktį minėjo ir lietuviai, ir lenkai. Reikia pripažinti, kad nei vieni, nei kiti šios sukakties neišnaudojo abiejų tautų tragiškai dabarčiai jei ne pagerinti, tai bent pagosti.

9. Šv. Kazimiero sukaktį paminėjo lenkai. Jiems tai atsiėjo lengvai: šen ten iškilmingos pamaldos, dignitorijų pamokslai, vienas ar kitas medalis... Lietuvių būklė buvo sudėtingesnė, nes visgi galutinai paiskėjo, kad šv. Kazimieras yra oficialiai laikomas Lietuvos globėju. Taigi susilaukėme šv. Kazimiero Vatikano pašto ženklų, taip pat medalių, kai kurios dailiosios literatūros. Ir tarp lenkų, ir tarp lietuvių iš seno gausūs Kazimiero

asmenvardžiai, parapijų vardai, organizacijų vardai ir t.t. Lietuvių tautoje populiariaus šv. Kazimiero sukaktį reikėjo ko nors ypatingo.

Lietuvos žemėje dabartinių valdovų šv. Kazimieras ypač nemėgiamas. Šv. Kazimiero bažnyčia Vilniuje, kurios ir bokštai buvo karališki, pavesta ateizmo muziejumi. Tai yra ypatingas ir retai pasauly pasitaikantis šventyklos išniekinimas. Bet ir tai ne viskas: šv. Kazimiero karostas iš jam skirtos koplyčios yra ištremitas į nuošalesnę bažnyčią, o 500 metų sukakties paminėjimas buvo daug kur įvairiai valdžios įstaigų trukdomas. Tad šv. Kazimiero sukaktis natūraliai pasidarė išėjusių lietuvių katalikų reikalas. Operos šv. Kazimiero tema suorganizavimas buvo neblogas klausimo sprendimas, nes lietuviai negali pasigirti platesne savo religine muzikos literatūra.

Operą organizavo Pasaulio lietuvių katalikų kongreso rengėjai, konkrečiai — komitetas Toronto, vadovaujamas dr. J. Sungailos. Libretą rašė gero vardo poetas Kazys Bradūnas, o muziką — geru vardu pasireiškęs kompozitorius Darius Lapinskas. Kūrėjų pasirinkimas davė gerų vilčių, nors rengėjai nenujautė, kokių sunkumų jie čia susilauks.

Sunkumais reikia laikyti jau ir tai, kad dalis darbuotojų ir artistų pateko iš Chicago, o dalis iš Kanados Toronto. Operos statytojų ansamblis buvo organizuojamas naujai, ir visa tai garantavo organizacinius nesklaidumus. Užvis blogiausia, kad nebuvo atkreipta dėmesio, kokią muziką mėgsta lietuvių dainuoti ir kokiai muzikai atstovauja Darius Lapinskas.

Visais laikais, o ypač naujaisiais amžiais, muzika kaip ir kiti

menai ieško naujų pasireiškimų formų. Ir taip atsitiko, kad išėjusių lietuvių visuomenė gyvenimo savo amželi ramiai ir apie naujas muzikas mažai ką bėgirdė. Mūsų tėvynėje naujos muzikos problemoms dėmesio skiriama pakankamai: išaugo talentingų kompozitorių, atsiranda atitinkamos literatūros, rengiamos naujos muzikos festivalai, leidžiamos plokštelės ir t.t. Su naujausia muzika Lietuva jau tvirtai išėjo į tarptautinį muzikos pasaulį.

Išėjusioje dėjosi kitaip. Čia visuomenėi skirtoje spaudoje apie naują muziką pratyli dešimtmečiai, nors reikšė ir tebesireiškia lietuvių stiprių muzikos kūrėjų. Atrodo, su visuomenės skoniu nesuderinant, šv. Kazimiero operai kurti neapdirbtai pakviestas naujos muzikos atstovas Darius Lapinskas. Ankstesnieji jo kūriniai buvo ne vienias pastatyti, praėjo niekam neužklūdamai, atspirko idiomomis režisūromis. D. Lapinsko pastatymų recenzijoje ir patys labiausiai kvalifikuoti mūsų apžvalgininkai apie D. Lapinsko muziką išsivysdavo bendro turinio trumpais teigiamais pareiškimais.

Mūsų didesnieji koncertai, operos ir pan. prieš pastatymus yra spaudoje neblogai reklamuojami. Yra jau nusistovėję tam tikri šablonai straipsniams, pasikalbėjimams ir t.t. Tais pačiais šablonais buvo reklamuojama ir D. Lapinsko „Dux Magnus“. Čia buvo padaryta esminė klaida. Pagaliau po ketveto dešimtmečių operos lankytojas turėjo teisę apie kūrinį žinoti iš anksto.

10. Vienas iš naujos muzikos bruožų — tai disonansų muzika. Ypač dainininkai čia nėra lengva išlaikyti toną. Tai yra kancija ir geram solistui. Nenuostabu, teko

girdėti, kad po Toronto pastatyto solistai tarėsi daugiau šioje operoje nedainuosią. Ir gerai padarys, jei nedainuos, nes ta muzika ne jiems. Reikia surasti artistus, kurie naują muziką pamėgsta ir joje dalyvauja su malonumu.

Prisivertimas yra savęs apgavimas. Šios rūšies artistus publika jaučia instinktyviai ir tokie menu nesizavi, nes tai yra apgaulė. Tai ir „Dux Magnus“ pastatymo sunkumai, ypač ieškant artistų, mūsų sąlygomis yra nelengvai pakeliami.

Kad ir aukšto lygio profesionalai artistai reikalingi ansambly susidainavimu. Kad ir tiksliai atliekamos partijos, jei jos neturi tarpusavio susiilifavimo, tėra skubos menas. Taip yra visokioje muzikoje, o ypač naujoje muzikoje.

„Dux Magnus“ daliai publikos nepatiko ir niekad nepatiks, bet ši muzika gali patikti atitinkamo nusiteikimo ir muzikinio išsilavinimo žmonėms. Aišku, kiekvienas skonis turi vertę.

11. Senovės lietuvių liaudies muzika remiasi penkiais tradicinės gamos tonais, minoriniu penkiagarsiu. Penkios dūdelės — penki tonai, visi grojami vienu metu. Ir skuduciai skamba visu tiek gražiai, tik reikia klausytis iš toliau. O lietuviškos sutartinės tai, rodos, tik ir ieško kur dviem dainininkų balsams susitikti ir sudaryti mažos sekundės sąsakambį — disonansą. „Dux Magnus“ gausu lietuvių liaudies dainų melodijų ar jų elementų. Ir apie „Dux Magnus“ mažiausiai vertingi nelietuviški kritikai balsai, kurie lietuvių folkloro nepažįsta.

Kai kas iš „Dux Magnus“ galėtų būti išskirta ir chorų giedama kaip atskiri kūriniai.

12. „Dux Magnus“ atstovauja ne eksperimentų muzikai, o jau tvir-

tai nusistovėjusiai dabarčiai. Mums laikas ne bodėtis, bet tokios muzikos ilgtėtis. D. Lapinskas turi paprotį pasirūpinti, kad jo kūriniai liktų rankraščiuose ir niekam pašaliniam nepasiekiami. „Dux Magnus“ yra per didelės darbas, kad liktų pamirštas kompozitoriaus stalčiuje. Ne kokie pavieniai balsai, bet kompozitorių kolektyvas Dariusi už šią operą paskyrė premiją.

Lietuvių tautos garbei pridėrėtų, kad „Dux Magnus“ klavyras, atitinkamai aprūpintas vertimais, būtų nedelsiant išspausdintas.

„Dux Magnus“ opera lietuvių būsianti pastatyta Chicagoje. Tai būtų labai reikšminga, tik reikėtų tinkamai pasiruošti. Mūsų periodika turėtų iš anksto gausiai prabilti apie „Dux Magnus“, apie naują muziką ir iš viso apie modernią muziką, ypač lietuvių sukurtą.

Prieš „Dux Magnus“ pastatymą iš anksto turėtų būti paskleista apie tą operą populiariai paruošta brošiūra. Dariusi Lapinski reikia galimybių ir laiko padaryti tai, ko jis nespėjo padaryti Toronto.

• *Moteris* nr. 1 (1985 sausis-vasaris). Žurnalas, leidžiamas Kanados Lietuvių katalikų moterų draugijos. Redaktorė — Nora Kulpavičienė. Administratore — B. Pabedinskienė. Adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada. Metinė numerata — 10 dol.

• *Akiraiki* nr. 3 (1985 kovas). Mėnesinis laikraštis, leidžiamas Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, T. Remeikis, T. Venclova, H. Zemelis. Spaudos grafika — A. Kurasuko. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 1 dol.

„Myliu ir stebiu žmogų...“

Pokalbis su „Draugo“ romano laureate Julija Švabaite

— Sveikiname Jus su ką tik išleista Jūsų nauja knyga „Stikliniai ramentai“ — pirmuoju Jūsų romanu, laimėjusiu 1984 metų „Draugo“ romano konkursą. Visų pirma norėtusi užklausti, kaip kilo mintis sukurti romano žanro veikalą?

— Po „Gabriuko užrašų“ apysakos, kuri buvo neblogai įvertinta, norėjau pabandyti didesnės apimties kūrinį. Romanas jau seniai kristalizavosi mano planuose.

— Gal papasakotumėte, kaip vyko kūrybinis darbas. Ar romano eigą pirmiau buvotė sudariusi vaizduotėje, ar jis savo pavidalą igavo jau berašant?

— „Stikliniai ramentai“ — kelerių metų darbas. O idėja gimė prieš daug metų. Vienas asmuo prašė manęs (tada jau šį tą rašinėju ir proza), kad parašyčiau novelę arba romaną apie alkoholį, kuris sugriauna ne tik žmogaus, šeimos, bet ir visuomenės gyvenimą. Tas prašymas mane ilgai kankino. Žinojau, kad tai skaudu, bet įdomi ir dėkinga tema rašytojui, o mūsų literatūroje dar lyg ir neišnaudota. Ar pajėgsiu? Pažadas pradėjo tapti realybe, truputis po truputį kaupėsi medžiaga, savo fantazijoje lipdžiau romano herojų — mylinčių, kenčiančių, kovojančių, paklydusių savo aistrų džunglėse. Romanas prasidėjo šviesiu vienas kitą mylinčių jaunu žmonių žvilgsniu į ateitį.

— Ar rašyti „prozą“ reikalauja skirtingos disciplinos negu poeziją? Ar Jūsų poetinis talentas padėjo, kai emėtės pasakojamojo žanro, ar gal kokiu nors būdu kliudė?

— Poezija ir proza — du skirtingi kūrybos procesai. Eilėraštyje svarbiausia mintis ir žodis, kuris turi skambėti kaip muzikos instrumentas, būti taupus, šviežias, reikalaujantis iš poeto didelio dvasios įtempimo. Gana siaurose eilėraščių rėmuose reikia sutalpinti plačius jausmų laukus, kartais visą didelį gyvenimą. Eilėraštis kaip kūrinys yra trumpesnis, bet gerai parašyti yra taip pat sunku kaip ir gera prozos kūrinį. Poezijoje yra paties autoriaus gilus išgyvenimas, o romanas — plačia prasme tų išgyvenimų stebėjimas. Romanas ne tik paties autoriaus, bet ir visa tai, kuo gyvena kiti, patyrimų konkretizavimas platesnėje skalėje. Manau, kad man poetinis jausmas padeda, žinoma, jei pajėgiu išlaikyti tą lyrinių prozos detalių balansą.

— Ar berašant išliko kokius nors problemas, kurias turėjote išspręsti? Pavyzdžiui, ar veikėjų charakteriai pradėjo įgauti savo pačių gyvybę ir Jus vesti kokiom nors kryptimi, kurių anksčiau nebuvo numatęsi?

— Išliko nemažai problemų. Kadangi mano pačios gyvenimo patirtis, be abejo, turi įtakos vaizduojamiems personažams ir jų aplinkai, teko gana daug su jais kovoti, ginčytis, nenusileisti, kad galėčiau pasiekti tos literatūrinės tikrovės. Ar tai pasisekė ar ne, ne man spręsti. Manau, kad yra lengviau sukurti charakterį, kovojantį su išviršinėm jėgom ir net su kitu asmeniu, o labai sunku vaizduoti jį, kovojantį su pačiu savimi, savo vidaus pasauliu. Nežinau, ar savo herojų problemas išsprendžiau taip, kaip jie patys būtų norėję ir ar aš pati pajėgiau nuvesti juos ta kryptimi, kuria iš anksto buvau numatęsi. Jie man atrodo gyvi, lyg čia būtų šalia

Julija Švabaite-Gyliene

Nuotrauka Jono Kuprio

ir vėl galynėtusi su mano plunksna.

— Būtų įdomu, kodėl pirmą kartą bandydama romano žanrą, savo dėmesį skyrėte palaužtų žmonių charakteriams ir jų gyvenimo vingiams? Ar Jūs jaučiate silpnesnės simpatijų? Ar tai daugiau dėl to, kad Jus domina psichologiniai lūžiai ir dramatiški gyvenimo posūkiai?

— Heinrich Böll yra pasakęs — „jei bijai pavaizduoti žmogų pilną aistrų, nupuolimų, kančios, — neik į prozą“. Bandžiau sukurti savo herojų ne juoda — baltą, o žmogų su visa savo žmogiška prigimtimi, dvasios lūžiais ir konfliktais. Ar galima žmogų kaltinti, jei jam gyvenime nepasiseka? Jei žmogus suklumpa, ar tai būtinai jo silpnumo pažymys? Ar stiprieji niekada nėra suklupę? Manau, kad yra gilesnė prasmė parodyti ne tik palaužtus, bet ir lūžtančius. Stiprybės žmogui užtektų, jei jis suprastų savo kelio

dramatiškumą. Mane labai domina tie psichologiniai lūžiai, ir visada mieliau skaitau apie vadinamus silpnuosius charakterius, ar tai F. Mauriac, J. Böll, J. Steinbeck, E. Hemingway knygose. O tie silpnieji kaip tik turi savo ypatingą vietą gyvenime, nors ir būdami dažnai ant bedugnės krašto.

— „Stiklinių ramentų“ heroje yra moteris — ar bent kiek sąmoningai norėjote moterišką gyvenimo patirtį sklaidyti? Ar Jus domina pastaruosiu laikų, bent Vakarų pasaulyje, suklestėjusi feministinė literatūra? Jei taip, kokias rašytojas vertinate?

— Taip, sąmoningai norėjau atskleisti moters — motinos — menininkės gyvenimą prieštarų situacijų, emocijų, praradimų ir džiaugsmų arenoje. Man vis atrodo, kad mūsųose moters menininkės veidas nėra tinkamai parodytas, gal kiek ir su menkabės žmogui užtektų, jei jis suprastų savo kelio

tik neseniai buvo išgirstas lygių teisių reikalaujantis moters balsas. Meno pasaulyje iš jos reikalaujama daugiau, todėl nenuostabu, kad pereitam šimtmečiui, o net ir dabar ji kartais slapstosi po vyriškais slapyvardžiais. Taip, mane domina Vakarų pasaulio feministinė literatūra. Mielai skaičiau Anais Nin dienoraščius — kaip simbolį moters, bandančios surasti save ir savo vietą pasaulyje. Labai įdomi Virginia Woolf kova tarp nevilties ir beprotybės. O Sylvia Plath, nepajėgusi pakelti šeimos problemų ir savo kūrybinio pasaulio naštos (ji ir jos vyras abu poetai), kanadietė Margaret Atwood (perėjusi iš poezijos prozon), savo romanuose vaizduojanti moterį kaip brutaliai likimo auką... Mano romanai tai bandymas sukurti lietuvių moterį — motiną — menininkę, ant savo silpnų pečių nešančią keleriopą gyvenimo našta.

— Iš kur sėmėte romano pasakojimui medžiagą? Ar naudojote savo pačios patirtį, pavyzdžiui, atsiminimus iš studijų laikų Vilniaus universitete? Ar įjungėte kokių nors detalių iš savo gyvenimo kituose pasaulio kraštuose?

— Be abejo, kai kur atsispindi mano pačios patirtis. Myliu ir stebiu žmogų, jo veiksmus, klausausi jo istorijų, įsimena koks nors įdomus atsitikimas, pasikalbėjimas, detalė, charakterio bruožas. Tada mano pasamonėje gimsta naujas, jau mano pačios sukurtas personažas, su kuriuo noriu susitikti knygoje. Kartais toks pasikalbėjimas, žmogaus elgesys yra kaip ištisa neparasyta knyga. Mano romane yra tokių epizodinių gabalėlių ir iš Vilniaus universiteto vokiečių okupacijos metais, ir karo laiko sunkių valandų, bet ar taip jau svarbu, kiek kas paimta iš gyvenimo tikrovės, svarbu, kad knyga būtų gera...

— Skaitytojų sudomins, kad „Stikliniuose ramentuose“ yra ir kriminalinio romano suklestėjimo literatūroje moters rašytojos šį žanrą yra išvysčiusios, kilstelėjusios jį į „tikrą“ literatūrą. Ar Jūs pati mėgstate šios srities lektūrą? Jeigu taip, būtų įdomu, kokie autoriai Jums patraukliausi?

— Kriminaliniai romanai skaitytoją visada traukia. Man patinka Georges Simenon, o anglų — kriminalinės literatūros bene 68

knygų autorė „grande dame“ Agatha Christie.

— „Stikliniuose ramentuose“ yra dramatiška teismo salės scena. Ar ją kurdama naudojotės kokiais nors pavyzdžiais — iš gyvenimo ar literatūros?

— Teismo scena sukurta veiksmo išryškinimui, nesigilinant ir neklimpstant į proceso sudėtingumą. Bandžiau elementariai aiškiai pavaizduoti veikėjų charakterius be procedūros detalių. Su teismo taktika susipažinau pasikalbėjimuose su tos srities žinovais.

— Ir svarbiausias klausimas — ką šia savo knyga norėjote pasakyti lietuviui skaitytojui?

— Mano noras buvo parodyti žmogaus prisikėlimą, kuris kiekvienam yra įmanomas, o mūsų (lietuvių) gyvenime net privalomas, turint galvoje išlikimo viltį. O kaip tai pasiekti, ieškojau atsakymo pati. Norėčiau, kad ieškotų ir atrastų skaitytojas. Žinoma, šios mano mintys nėra kokia didaktika, o savaime išplaukia iš romano veiksmo, charakterių ir situacijų plėtės.

— Po „Stiklinių ramentų“, ar rašysite kitą romaną? Taipgi, pastaraisiais metais gėrėjomės Jūsų humoristinėmis apysakomis? Ar kultivuojate šitą žanrą toliau ir ar galima tikėtis išleisto jų rinkinio?

— Labai norėčiau parašyti dar bent vieną romaną, kurio idėja ir planą jau turiu. Bet ar pasiseks, ar bus geras, čia jau kitas klausimas. O tie humoristiniai apsakymėliai man pačiai labai prie širdies. Mes esame per daug graudūs. Kyla virš parko rūkas, prisimenam tėviškės laukus — ir jau gaudinamės; lesinam laukinius balandžius — apima liūdnumas; kvepia parke nupjautas šienas — akys rasoja; dainuojame, klausomės eilėraščių — jau ašaros ir byra... Stebėdama mūsų gyvenimą randu daug linksmų momentų, tai ir bandau juos užrašyti. O tų humoristinių gabaliukų rinkinį dar vis laikau juodraštiniame stalčiuje.

— Dėkojame rašytojai Julijai Švabaitei-Gylienei už pokalbį ir linkime laimingos kelionės į New Britain, Connecticut, kur gegužės 4 dieną jai bus įteikta „Draugo“ romano premija.

Eglė Juodvalkė

gyvenam su broliu viename bute aš su savo senelėm o brolis su seneliais jam gerai — seneliai savo atliko nebesikelia iš kartoninių nuotraukų dėžių jie vyrai

senelės neturi laiko gulinti jos prabunda anksti baksteli ir man į pašonę atsisedu ištiesinu nugarą ir laukiu senelės taisosi skaras lygina prijuostes bet nekalba

jau antri metai šnekinu senelės ir neprakalbinu jos snairuoja į mano dulkes nešvarius indus apibrizgusius rankogalius graikiškas knygas jei kalbėtų sakytu niekas tokios neims sakytu kaltas palaidas gyvenimas sakytu Dievas baudžia

senelės pakrikštijau Terese ir Konstancija mums užtenka vardų jos moko mane tvarkos kai užsispiriu iš po sijonų traukia aštirus žemaičių ir aukštaičių tarmių skiemenis ir apmėto mane kartais prakirsdamos odą

jau antri metai laukiu kad pripažintų mane įtrauktų į seserijų išvestų giminės medį per moterų kartas ir atiduotų man saugoti

stvarstau jų rankas ir į ausis šaukiu vardus Teresė Konstancija jų vardus mūsų giminystės ryšį

mano brolis pereina per kambarį pereina per senelės lyg jų ir manęs visai nebūtų

Lietuviškos knygos klubo naujos knygos

Lietuviškos knygos klubas yra sambūris asmenų, suprantančių literatūrinio gyvenimo svarbą tautos išsilikimui. Ši leidykla organizuoja lietuviškos knygos leidimą literatūrą suprantančių ir vertinančių žmonių telkimu. Ties žmonės gyvena ne tik kūnu, bet gyvai atspindi ir lietuvių tautos dvasią, besireiškančią įvairiomis formomis ir idėjomis. Jie tiki tautos ateitimi ir žino, kad rašomos ir skaitomos lietuviškos knygos kilmia visuomenę, ją praturtindamos naujomis idėjomis ir skatinamos tautinius siekimus.

I Lietuviškos knygos klubą galima įstoti arba jo leidinius užsisakyti, rašant „Draugo“ adresu: 4545 West 63rd Street, Chicago, Illinois, 60629.

LKK

• Algimanto Kezio fotografijas yra priėmę šie Amerikos Europos muziejai: The Art Institute of Chicago — 11; The Museum of Contemporary Photography, Chicago — 11; International Center of Photography, New York — 10; The Metropolitan Museum of Art, New York — 1; Museum of Modern Art, New York — 2; Midwest Museum of American Art, Elkhart, IN — 10; Detroit Institute of Art — 10; The Dayton Art Institute, OH — 30; Los Angeles County Museum of Art — 5; Museum of Art, Carnegie Institute, Pittsburgh, PA — 6; Bibliotheque Nationale, Paryžius — 49; Musee Carnavalet, Paryžius — 23 (šiuo metu Carnavalet išieities jų pasirinktame gyvenimo kelyje. Autorės stilius paprastas, aiškus, smulkiais poetiškais potėpiais piešiami personažų dvasiniai veidai. Skaitytojui neteks mėtytis į šalis, ieškant kažko nepaprasto, bet iki paskutinio sakinio jis skaitys su dideliu įtempimu ir įdomumu.

Artimiausiu laiku išeis ir kita Lietuviškos knygos klubo nauja knyga: Česlovo Grincevičiaus

Medžiai Paryžiaus botanikos sode, 1984.

Nuotrauka Algimanto Kezio

„Don Carlo” jau čia

Paskutinę savaitę prieš Lietuvos operos šiemet statomos Giuseppe Verdi operos „Don Carlo” spektaklius buvo proga trumpai užkalbinti Lietuvos operos dirigentą muziką Arūną Kaminską.

— Ši vakarą ir rytojaus popietę Jūs būsite ašis daugelio žmonių išskirtinių meninių pastangų — Lietuvos operos „Don Carlo” spektaklių. Skaykite, ar Jus tai gerokai baugina ir su kokiomis mintimis laukiate šio įvykio?

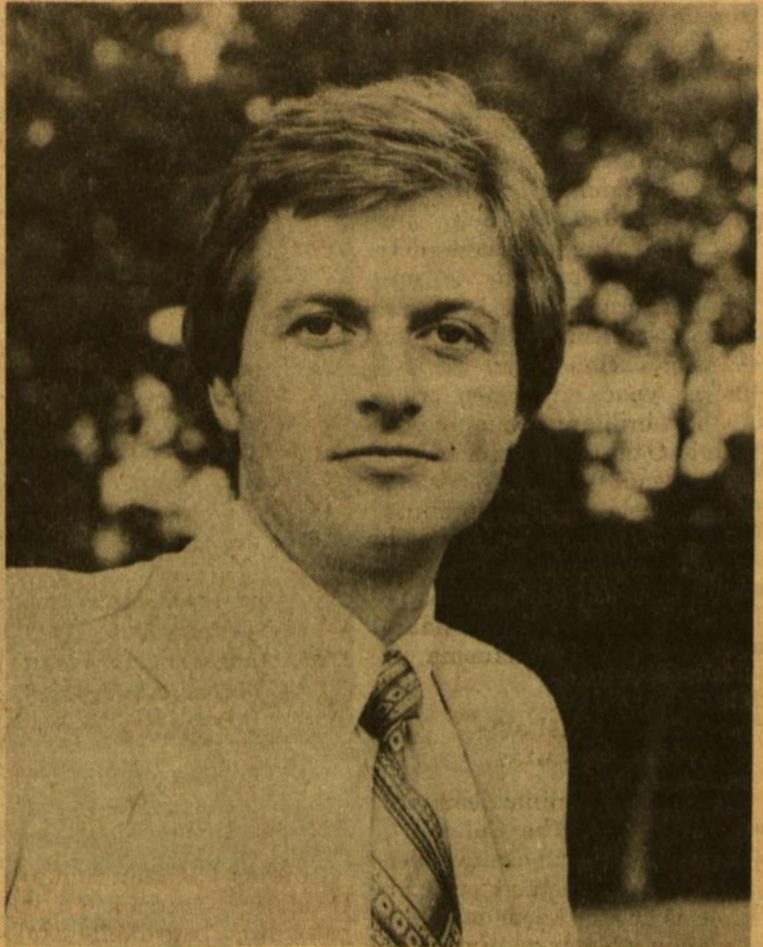
— Prieš operos spektaklius visuomet jaučiama tam tikra įtampa. Šitas jausmas („peteliškės”) yra normalus dalykas, kurį jaučia visi, prieš eidami į sceną. Norisi kuo geriausiai spektaklį atlikti, bet reikia atsiminti, kad jeigu ir įvyktų kokia nors klaida, pasaulis nesugrius.

— Kokie buvo Lietuvos operos sunkumai ruošiant šią operą?

— Aplamai paėmus, šita opera yra sunki pastatyti. Tiek solistams, tiek chorui, režisieriui ir dirigentui. Tuos sunkumus galima nugalėti tik dar smarkiau dirbant.

— Jūs pats, kada ir kokių būdu susirūšote su Chicago Lietuvos opera? Ar dirigento darbas Lietuvos operoje padeda Jums pačiam bręsti kaip muzikui? Šalia didelių rūpesčių, koks didžiausias yra šio darbo atpildas?

— 1977 metais pradėjau dirbti su Lietuvos opera kaip akompaniatorius. Dvidešimt aštuntam sezonui Operos valdybos buvau pakviestas dirigentu. Lietuvos opera suteikia progą man dirbti savo

Arūnas Kaminskas diriguos Chicago Lietuvos operos „Don Carlo” spektaklius, kurie vyks šiandien, balandžio mėn. 27 d. 7.30 v.v., ir rytoj, balandžio mėn. 28 d. 3 v. p.p., Morton East High School Auditorium, 2423 S. Austin Blvd., Cicero, Illinois. Bilietų bus galima gauti ir prie kasos prieš spektaklių pradžią.

pasirinktoje srityje. Didžiausias atpildas yra sėkmingai įvykęs spektaklis ir pilna auditorija klausytojų.

— Kiek žinoma, Jūs ir gimėte, ir augote, ir muzikinį pašaukimą pradėjęs sekti išėmimoje, Chicagoje. Kokie buvo Jūsų pirmieji žingsniai į muzikos pasaulį?

— Fortepijoną pradėjau

mokytis pas a.a. Antaną Naka, vėliau pas muziką Manigirdą Motekaitį. Tiesiai studijas De Paul universitete, Chicagoje, University of Illinois ir Northwestern University. Dirbu lietuviškoje muzikinėje veikloje (kiek laikas leidžia) taip kaip visi kiti, dirbantieji lietuviško darbe, nes jaučiu pareigą.

— Ar žadate artimoje ateityje pasilikti Chicago Lietuvos operos dirigentu? Jeigu taip, koks Jūsų žvilgsnis į mūsų perspektyvas — ko ji gali tikėtis, ir kur savo jėgas turėtų kreipti? Ko jai reikia iš mūsų visuomenės, kad galėtų dar ilgai taip sėkmingai gyvuoti kaip iki šiol?

— Dirbsiu su Lietuvos opera, kiek laikas leis. Operos kolektyvas gali tikėtis dar daug daug sunkaus darbo, o klausytojai dar gražių operos pastatymų.

Noriu šia proga iš savo pusės padėkoti visiems tiems, kurie dirba šitame operos pastatyme: Lietuvos operos chorui, kuris yra visų pastatymų nugarkaulis, solistams — Nerijai Linkevičiūtei, Aldonai Stempuzienei, Audronei Gaižiūnienei, Jonui Vazneliui, Algirdui Brazui, Darrell Rowader, Clyde Crewey, Vytiui Paulioniui, Broniui Maciukevičiui, chormeisteriams Audronei Gaižiūnienei ir Alfonsui Gečiui, kuris taipgi atlieka daugybę svarbių pareigų užkulisyje, klausytojams nematant, scenos darbuotojams Jonui Paroniui ir Tom Rusnak su jų padėjėjais, Operos valdybai su jos pirmininku Vytautu Radžium. O taip pat — Petriui Petručiui, Biliui Brazdioniui, Aldonai Daukieni — radijo vlandėlių vedėjams, „Draugui” ir visai lietuviškai spaudai už informaciją ir skelbimus.

Kviečiame visus atsilankyti Lietuvos operos spektakliuose.

— Dėkojame muzikai Arūnui Kaminskui, linkėdami jam ir visam Lietuvos operos kolektyvui kuo sėkmingiausių „Don Carlo” spektaklių.

Popietė su Birute Pūkelevičiute

Literatūrinis žodis gero aktorius lūpose praskamba kaip muzika. Įpratę mes klausytis solistų, o žodis pas mus neslaidiškai vienišas, nerandą klausytojo. Birutės Pūkelevičiutės žodis Cicero LB rengtoje popietėje ne tik sutraukė daug klausytojų, bet meniškai apipavidalintas paliko gilų įspūdį. Visų pirma Pūkelevičiūtė yra žinoma ne tik kaip dailiojo žodžio menininkė, bet ir kaip aktorė ir režisierė. Ta prasme popietė buvo literatūrinis recitalis, pilnas giedrios pavasarinės nuotaikos. Jinai skaitė trumpą ištrauką iš romano „Aštuoni lapai”, kuris kaip tik rišasi su Velykų laikotarpiu karo pabaigoje. Tai paauglės merginos retrospekcija į Kauną, pavasarijant ir skambant prisikėlimo varpams. I patį įvadą buvo ritmingai įpintas „Linksmas diena...” vargonų motyvas. „Keliuone į Gardiną”, gal kiek per ilgą skaitymui, bet jdomi jauno žmogaus išgyvenimais po lenkų ultimatumo Lietuvai. Linksmas ir kartu graudi, nes surišta su Lietuvos praeitimi ir Nepriklausomybės pradimu. Gal pats tinkamiausias linksmam sceniniam skaitymui buvo „Keliuone į Marčiupį” iš Marco Polo Lietuvoje novelių knygos. Nuotykių viduryje upės su vežime sėdintis apgyrčiais dviem kunigais, vikaru ir altariaistu, ir jaunu gimnazistu yra spalvingas ir originalus. Įtikėtina ir kartu neįtikėtina istorija, gausiai perpinta komiškais ataudais,

Birutė Pūkelevičiūtė. Nuotrauka A. Plaušiničiū

pamažu atskleidžiančiais nelauktas situacijas, tiesiog prirakina klausytoją prie paprasto pasakojimo tolimesnės eigos ir dialogo. Realu, bet kartu ir žaisminga, be jokios pagiežos charakteriams, be jokio pamokslavimo. Tai tikrai puiki novelė, viena pačių dėkingiausių aktoriui ir klausytojui. Aktorės sugebėjimas visas recitalio dalis sujungti į vieną ir buvo popietės didelis pasisekimas.

Literatūrinę popietę rengė Cicero LB valdyba šv. Antano parapijos salėje 1985 m. balandžio 14 d. a.m.

Knygos „Draugo” knygyne

Šią savaitę gauta nauja knyga: Kunigas Juozas Vaišokaitis: žurnalistine, visuomeninė ir ekonominė veikla. Redagavo Jonas Sakas-Sakevičius. Chicago: Popiežiaus Leono XIII literatūros fondas, 1985. 279 psl. Kaina — 8 dol.

Taipgi gautos naujos siuntos

šių ankščiau išleistų knygų: Gerutis, Albertas, red. Lithuania 700 Years. Šeštoji laida. New Yorkas: Maryland Books, 1984. 458 psl. Kaina — 16 dol. Gliuda, Jurgis. Baltos vėliavos. Romanas. Londonas: Nidos knygų klubas, 1984. 275 psl. Kaina — 8 dol.

Yla Stasys. M. K. Čiurlionis: kūrėjas ir žmogus. Chicago: Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, 1984. 468 psl. Kaina — 15 dol.

Kučas, Antanas. Lithuanians in America. Bostonas: Encyclopedia Lituanica, 1975. 349 psl. Kaina — 6 dol.

Landsbergis, Algirdas. Muzika, įžengiant į neregėtus miestus. Chicago: Ateities literatūros fondas, 1979. 124 psl. Kaina — 6 dol.

Misiūnas, Romuald J. ir Rein Taagepera. The Baltic States: Years of Dependence, 1940-1980. Berkeley: University of California Press, 1983. 333 psl. Kaina — 30 dol.

Raila, Bronys. Kitiokios Lietuvos ilgesys. Šimtas prakalbų į Lietuvą, 1980-1982. Clevelandas: Viltis, 1983. 399 psl. Kaina — 15 dol.

Tautvytis, Gintaras. Gyvenimo okupuotoje Lietuvoje: komunistų propaganda ir tikrovė, Chicago: Pasaulio lietuvių archyvas, 1983. 229 psl. Kaina — 9 dol.

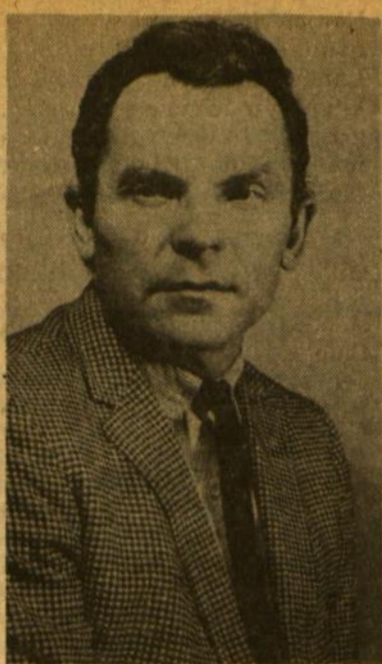
A. Radžius

Romas Viesulas „Temple Abroad” direktorius

Dailininkas Romas Viesulas, grafikos profesorius Temple universiteto Tyler School of Art, paskirtas „Temple Abroad” programos direktorium. Tai yra Temple universiteto (Philadelphijoje) vaizduojamųjų menų ir humanitarinių mokslų padalinys Romoje. Ši programa buvo įkurta jau 1966 metais, skirta trečiųjų metų studentams iš Temple ir kitų Amerikos universitetų. Šiais metais čia studijuoja 127 studentai, dėstomi ir koledžo, ir aspirantūros lygio kursai. Vedėjo pareigas dail. Viesulas pradės eiti nuo šių metų liepos mėn. 1 d.

Dail. Romas Viesulas Tyler meno mokykloje pradėjo dėstyti 1960 metais ir pastaruosius 20 metų yra išbuvęs jos grafikos skyriaus vedėju. Jo kūryba yra susilaukusi aukšto įvertinimo Amerikos menininkų tarpe, o jo mokytojavimas — Temple universitete. Tris kartus yra laimėjęs Guggenheim stipendiją, 1981 metais gavo universiteto Tyrimo ir kūrybingumo premiją, praeitais metais — Lindback premiją už išskirtinį mokymą. Vienas vėliausių jo darbų, praeitą pavasarį sukurtas Vatikano pašto ženklas šv. Kazimiero 500 metų sukakties proga, atkreipė tarptautinį dėmesį.

„Temple Abroad” programos vedėjas skiriamas trejų metų tarpui. Šias pareigas prisiimdamas, dail. Viesulas pasisakė, jog jos gerai sutampa su jo ateities planais: „Šiuo metu mano meninė karjera įsitvirtinusi ir man labai patiktų kas nors naujo”. Kadangi už trejų metų jis ruošiasi iš universiteto pasitraukti į pensiją, pažymi, kad „čia jie būtų tik dar treji metai, o ten (Romoje) jie bus treji metai naujų užsimonimų ir naujos gyvybės”. Kaip direktorius jis sakosi sieksias išplėsti dabartinę programą, įvesti daugiau kursų, o taipgi padaryti ją labiau žinomą ir čia, ir užsienyje. „Yra numatyta naujos ar praplėtos programos ir kursai iš architektūros, dizaino, fotografijos, archeologijos ir meno restauravimo”, sako dailininkas. „Taip pat žadame sustiprinti naujai atvykusiems studentams teikiama orientaciją ir padidinti

Romas Viesulas

sąveiką tarp dailiųjų menų ir humanitarinių mokslų studentų”.

Dail. Romas Viesulas jau kelis kartus yra Romoje gyvenęs ir dirbęs, dukart jis buvo svečias menininkas Amerikiečių akademijoje Romoje. Kartu su juo į Romą gyventi išvyks jo žmona Jūra (kuri ruošia daktarą iš pedagogikos Temple universitete), sūnūs Romas ir Vytas, bei dukrelė Austė.

• World Literature Today vol. 69, no. 1 (Winter, 1985). A. Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Editor: Ivar Ivask, 630 Parrington Oval, Room 110, Norman, Okla. 73019. Žurnalo metinė prenumerata \$23.00 (U.S.). Atskiro numerio kaina \$7.00.

Tai vienas imponantiškiausių literatūros žurnalų šiame krašte. Ir su plačiu žvilgsniu į visą šiandieninę pasaulio literatūrą įvairiomis kalbomis. Neišskiriant ir lietuvių.

Didelis žurnalo formatas, parinktos iliustracijos bei nuotraukos, kruopštus ir estetiškas puslapių sutvarkymas daro šį leidinį malonų paimti į rankas. Kiekvieno numerio apimtis tarp 160 ir 200 puslapių. Tai jau stambi knyga. Rašo įvairių tautų autoriai bei literatūros mokslininkai aktualiomis šių dienų literatūros problemomis ir

Gegužės mėnesio planetos

MERKURIJUS gegužės 1 d. bus vakarų elongacijos, t.y. labiausiai nutolęs nuo saulės vakarus — 26.9 laipsnius. Bus gana šviesus — 0.6 ryškumo, bet sunku pas stebėti, nes planeta švies labai arti horizonto rytmečiais prieš pat aušrą. Tik liepos mėnesį Merkurijus pasirodys vakarais ir gerokai aukščiau.

VENERA. Lenktynešė aplink saulę Venera šį mėnesį skrenda pirm žemės. Visą vasarą bus matoma rytmečiais. Didžiausio šviesumo pasieks V.8, kai jos ryškumas bus -4.22. Ji bus tada šviesiausias dangaus kūnas, išskyrus mėnulį (ir, žinoma, saulę). V.15 ir 16 dylančio mėnulio puslankis prisitars prieš pat planetos.

MARSAS tose patiose lenktynešė atsilieka nuo žemės, tosta nuo jos ir tamsėja, kol pagaliau užslinks už saulės ir paslęs spinduliuose, pasislėpdamas nuo mūsų akių. Tai įvyks mėnesio pabaigoje. V.10 ir 11 Marsas bus vakarų padangėje ir šiaurę nuo raudonos Aldebarano žvaigždės, kuri atrodys šviesesnė už planetą. V.21 vakarų padangėje, tuoj po saulėlydžio, plonas jauno mėnulio lankelis bus arti Marso.

JUPITERIS šį mėnesį teka keturiom valandom ankščiau, negu saulė. Jis bus Vienaragio žvaigždynė ir matomas rytmečiais. Tik Venera ir mėnulis bus šviesesni už Jupiterį priešausrio padangėje. V.11 rytą Jupiteris praslinks penkių laipsnių atstu į šiaurę nuo delčios. Planeta palengva iriasi į vakarų padangę.

SATURNAS patogiai matomas visą naktį. Kai saulė leidžiasi, Saturnas teka, o saulėi tekant, Saturnas leidžiasi. Jis vis dar

temomis. Visada veik pusę numerio apimties užima naujų įvairiakalbių knygų recenzijos. Nors šiaip visa medžiaga spausdinama anglų kalba, Lietuviškųjų knygų šį kartą recenzuojamos dvi Albino Baranauko „Piliakalnio šešėlis” (Rimvydas Šilbajoris) ir Birutės Pūkelevičiūtės „Žydra ir geltona” (Algirdas Landsbergis).

k. brd.

Svarstyklų žvaigždynė. V.4 praeis pro pilnatį. V.15 įvyks opozicija — žemė atsiras tarp Saturno ir saulės. Žiedų regėjimo kampas palengva mažėja, žiedai siaurėja.

URANUS. Gyvatnešio žvaigždynė. Artėja į opoziciją, kuri įvyks V.16.

NEPTŪNAS Šaulio žvaigždynė. Irgi palengva slenka į opoziciją, kuri įvyks V.23. Ar turi Neptūnas žiedus? Pernai VII.22 planeta praėjo netoli vienos žvaigždės, ir buvo pastebėtas trumpas jos patamsėjimas, sukėlęs įtarimą, kad aplink Neptūną galis būti žiedas. Neturint tvirtesnių įrodymų, klausukas dar pasilieka, kol erdvėlaivis Voyager 2 aplankys Neptūną 1989 metais ir į klausimą atsakys.

PLUTONAS pereina į Mergelės žvaigždyną. Nuogai akiai nematomas. Nors tai pati paskutinė saulės planeta, bet šiuo metu dėl savo orbitos ypatybių yra arčiau saulės, negu Neptūnas.

HALLEY KOMETA vis dar Oriono žvaigždyno šiaurėje. Tik di-

Leonas Narbutis, sol. Nelė Paltinienė, muz. Arvydas Paltinas, ir „Margačio” vedėjas Petras Petrutis po Paltinų pramoginių dainų koncerto 1985 m. balandžio mėn. 21 d. Jaunimo centre, Chicagoje. Iš Vakarų Vokietijos gastrolės atvykusių Paltinų koncertą suruošė „Margačio”.

Nuotrauka Jono Tamuličiū

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

nugalėtojų džiugavime, nei nugalėtojų sąžinės sąskaitoje ir tvirtame pasiryžime pasitaisyti. Vokietijos kapituliacija mūsų tautai neatnešė nei pergalės, nei išlaisvinimo — mes taip ir likom pasaulio „išvietintaisiais”. Ta prasme mums, lietuviams, karas, nesi-baigė. Šis jausmas išreikštas gal iki šio laiko geriausioje lietuvių kalba knygoje apie karo pergyvenimus — Jurgio Jankaus Naktis ant morų, kurią 1948 metais išleido leidykla „Patria” Tuebingene. Čia vienos nakties pasakojimai (Boccaccio Dekamerono ar Chaucerio Canterbury Tales pavyzdžiu), kurie nuostabiu būdu vienas su kitu susirišę ir vienas kitą papildo, išsiveržia iš šio žanro litolinio pramoginio pobūdžio todėl, kad jie, šurpios tikrovės akstinti, kalba savo skaitytojų tuometinei dabarčiai. Ateina rytas, kuris tačiau irgi pasirodo kaip baisus sapnas — pabėgėlių būrin įsimaišęs rudasis vyras yra pastatęs spąstus. Pagrindiniai veikėjai pasprunka, tačiau juos lydi nerimas. Knygos galas atkuria tą pokario lietuvių pabėgėlių rūpestį, kuris po 40 metų dar ir mus tebesekioja:

Kai mudu su Nijole taisėme guolį, Aldona stovėjo atsiremusi į pušį ir tylėjo.

— Tu vėl galvoji apie juos? — pasakiau.

— Negaliu užmiršti, atsakė. — Ir ne tik jų. Man viskas tebestovi akyse, kas šiandien atsitiko. Juk taip toli bėgom, tiek daug vargom. Ir kam? Kai tu dabar vėl paminėjai morus, man dingtelėjo baltas vaizdas.

— Būk gerutė, nevargink savęs baisumais. Mūsų pastangos jų nesumazins. Gulk šalia Nijolės. Apklusiu.

— Ne, ne, aš nesivarginu, bet negaliu būti kaip iš tekancios upės ant kranto išmestas pagaly. Ką daryti, kad ir širdis jaučia ir nerimsta. Man pasirodė, kad užėjo naktis, o visas pasaulis guli ant morų ir kietai miega. Gi duobkasiai jau ateina. Iš ryto, Ir duobė jau iškasta. Tik jie ateis, paims morus ir miegantį pasaulį nuleis į duobę. Jei jis tepabus, kai žemės ims ant galvos birti, bus per vėlai. Bet kas jį pažadintų ankščiau? Mes galim čia šaukti tyrnuose, kiek norim. Neprizadinsim. Jis tik supyks, kad neleidžiam ramiai miegoti. Užčiaups burną, užspaus, kad kvapo neatgautumėm (p. 345).

Vokietijos kapituliacijos sukaktis — keturisdešimt metų. Nekokia tai sukaktis, gal ir minėjimo neverta — juk už dešimties metų vėl reikės minėti jos net „apvalėsnį” skaičių. O tačiau karo galo prisiminimas gal ir vietoj. Gal ir verta sustoti ir susimąstyti. OSI bylos turi nejaunųjų sąskambių su Jurgio Jankaus pasakojimu. Be to, mes neįstengiami pabėgti nuo klausimo: koks karo pabaigos palikimas mums? Karo galas ženklinaimas okupacijų galu: svetimieji nebetvarko nei Prancūzijos, nei Italijos, nei Vokietijos. Tuo tarpu mes turime klausytis apie pokario Europos teritorinių sienų nepažeidžiamumą, kurio reikalauja jos dabartinės taikos užtikrinimas. Karo galas ženklinaimas grįžimu į tėvynę — o kiek mūsų palaidota svetimose kraštuose, laukusių ir nesulaukusių savo gyvenimo didžiausio troškimo išsipildymo — vėl sugrįžti į Lietuvą? Mums karas niekad nėra pasibaigęs, mes negalime „sunormalėti”, kaip to bausiausiai trokšta likęs pasaulis. Mes šiuo metu tikrai ir toliau tęsiame savo tautos istorijoje kažkada jos pasirinktą linkmę, dar vis tikėdami ir vildamiesi gali-mybe, skatinusia Maironio kartą: „Jei po amžių kada skaudūs pančiai nukris / Ir vaikams užtekės nusilpaivės dangus...”